

COVID-19 PANDEMİSİNİN ÇERÇEVELENMESİ: TÜRKİYE’DE TELEVİZYON HABERLERİNİN İÇERİK ANALİZİ

Veli BOZTEPE¹

Öz

Haber çerçevelmeleri salgın gibi risk dönemlerinde kamu algısını biçimlendirmede önemli bir role sahiptir. Bu çalışma, COVID-19 salgınının erken döneminin Türkiye’deki televizyon haberlerinde nasıl çerçevelendiğini incelemektedir. Çalışmada Kanal D, Show TV, Now TV (Fox TV) ve ATV’nin ana haber bültenleri örneklem olarak alınmıştır. Söz konusu televizyon ana haber bültenlerinin seçilme nedeni en fazla izlenen televizyon ana haber bültenleri olmalarıdır. Çalışma Kanal D, Show TV, Now TV (Fox TV) ve ATV’nin ana haber bültenlerinin COVID-19 pandemisinin başladığı tarihten, Türkiye’de ilk vakanın görüldüğü 11 Mart 2020 tarihine kadar yayınladıkları ana haber bültenleriyle sınırlandırılmıştır. Çalışmada “sorumluluk yükleme”, “insan ilgisi”, “ekonomik sonuçlar”, “çatışma” ve “ahlak” çerçeveleri nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları Semetko ve Valkenburg tarafından kuramsal bir çerçeve olarak önerilen genel çerçeveler tipolojisinin, bu araştırmada incelenen televizyon haberleri için de geçerli olduğunu göstermektedir. Çalışmanın sonuçlarına göre en fazla kullanılan çerçeve “sorumluluk yükleme” çerçevesidir. Bu çerçeveyi “ekonomik sonuçlar”, “insan ilgisi” ve “çatışma” çerçeveleri izlemektedir. “Ahlak” çerçevesi en az kullanılan çerçevedir. Çerçevelerin ve temaların şekillenmesinde televizyon kanallarının yayın anlayışlarının yanı sıra hükümetle ilişkilerinin belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Show TV, ATV ve Kanal D’nin devlet yetkililerinin bakış açısını destekledikleri ve sağlık krizinin ilk döneminde hükümet tarafından alınan kararlarla temelde aynı doğrultuda yayın yaptığı saptanmıştır. Çalışmanın bulgularından biri de Kanal D, Show TV ve ATV’nin COVID-19 pandemisiyle ilgili haberlerinde ağırlıklı olarak epizodik, sansanyonel temalar kullandıklarıdır. Muhafazakar ve ciddi bir yayın çizgisi bulunan Now TV’nin (Fox TV) ise daha az çerçeve kullandığı, sansanyonel olmayan bir yaklaşım benimsediği görülmektedir. Çalışmada ayrıca, çerçevelerin dağılımının aylara göre değişim gösterdiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, pandemi, televizyon haberleri, çerçeveleme analizi, Türkiye.

JEL Sınıflandırması: L82, I10, I18

FRAMING THE COVID-19 PANDEMIC: A CONTENT ANALYSIS OF TURKISH TELEVISION CHANNELS

Abstract

Framing the news plays an important role in shaping the public perception in periods of high risk such as the COVID-19 pandemic. This paper provides a critical examination how television news framed the COVID-19 pandemic in its early phase in Turkey, focusing upon the main news bulletins broadcast in Now TV (Fox TV), Kanal D, Show TV, and ATV, which were chosen since they represented the most viewed news bulletins in the country. The time period covered in the study spans from the beginnings of the pandemic in the world to 11 March 2020, when the first case in Turkey was made public. This paper employs the method of content analysis, discussing the frames “attribution of responsibility,” “human interest,” “economic consequences,” “conflict,” and “morality.” The findings of the study show that the general frames typology offered by Semetko and Valkenburg is relevant to the TV news examined here. The research reveals that the most commonly employed frame is that of “attributing responsibility,” followed by the frames “economic consequences,” human interest,” and “conflict,” and “morality”. The study also makes clear that it is the relationships with the government that seem to have determined their frames and themes as well as their broadcasting visions. It has been observed that the channels, Show TV, ATV, and Kanal D, embraced a viewpoint supportive of the government authorities, following a news policy essentially in line with the decisions taken by the State in the first phase of the crisis. Another finding of the study is that Kanal D, Show TV, and ATV often used some episodic, sensational themes in their news stories on COVID-19, whereas Now TV (Fox TV), which is considered to have followed a serious and dissident broadcasting policy, was found to have chosen a non-sensational approach, employing fewer frames. The study also highlights that the distribution of the frames used altered from one month to the next.

Keywords: COVID-19, pandemic, television news, framing analysis, Türkiye.

JEL Classification: L82, I10, I18

¹ Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi, veliboztepe@aydin.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3757-3772>.

1. Giriş

Dünya 2020 yılının ilk günlerinden itibaren yeni bir salgınla tanıştı: COVID-19. Çin, salgını 31 Aralık 2019'da Dünya Sağlık Örgütü'ne bildirmiş, salgında ilk ölüm 11 Ocak 2020'de açıklanmıştır (WHO, 2020). COVID-19 pandemisi, kısa bir sürede dünyaya yayılmış, milyonlarca kişinin hastalanmasına ve ölümüne yol açmıştır. Sorun sadece virüsün neden olduğu sağlık sorunlarıyla sınırlı kalmamış, salgın ekonomik ve sosyal krizler yaratmıştır (Maloney vd., 2024, s. 1).

COVID-19 salgını sürecinde, medya önemli bir rol oynamıştır. Medyanın, halkın salgınları anlamasına katkıda bulunduğu (Shih vd., 2008) saptamasını bir kez daha doğrulamaktadır. Oxford Üniversitesi Reuters Gazetecilik Çalışmaları Enstitüsü'nün 2020 Dijital Haber Raporu'na göre, salgın döneminde televizyon haberleri ve çevrimiçi kaynaklara olan talepte artış görülmüş ve daha fazla insan haberlerinin ana kaynağı olarak televizyonu işaret etmiştir (Newman vd., 2020, s. 10, 11). Türkiye'de de salgın sürecinde televizyon haberleri kamuoyunun haber kaynağı olarak bilgilendirilmesinde büyük bir rol oynamıştır. 2020 Dijital Haber Raporu'na göre en güvenilir haber kaynakları sıralamasının ilk iki sırasında televizyon kanalları yer almıştır (Newman vd., 2020, s. 84).

Dünyanın tüm ülkelerinde COVID-19 salgını yaşanmasına rağmen, krizin medyada ele alınışında ülkeden ülkeye önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu durum haberciliğin kültürel olarak inşa edildiği ve ülkeler arasında farklılık gösterdiğini savunan araştırmaların haklılığını ortaya koymaktadır (aktaran: Maloney vd., 2024, s. 1-2). Bu nedenle genellemeler yapmak yerine, salgınların ve krizlerin ülkeye özgü habercilik koşullarını da dikkate alınarak incelenmesi önem arz etmektedir. Bu düşünceye dayanan çalışma, COVID-19 krizinin Türkiye'de haberleştirilmesi sürecinde kullanılan medya çerçevelemesinin rolünü anlamaya çalışmaktadır. Makalede Semetko ve Valkenburg'un (2000, s. 95) çalışmalarında saptadıkları sorumluluk yükleme, insan ilgisi, çatışma, ahlak, ekonomik sonuçlar çerçeveleri temel alınmıştır. Belli bir problemin tanımlanması, nedensel yorum ve önerilerin şekillendirilmesinde medya çerçeveleri önemlidir (Entman, 1993). Çerçeve bir tartışmanın ne hakkında olduğunu, konunun özünü gösterir. Bu nedenle haber medyasının çerçevelemeleri salgın gibi risklere ilişkin kamu algısını biçimlendirme konusunda kritik bir rol oynar. Halk sağlığı politikasının tartışıldığı bir zemin olmasının yanı sıra önemli bir çerçeve kaynağı olan haberler, halkın endişesinin bir temsili olarak hizmet eder ve toplumun salgınları anlamasına katkıda bulunurlar. Bir salgın sırasında haber medyası, halk sağlığı görevlileri ve halk arasında bir arabulucu görevi görür (Hubner, 2021, s. 12-13).

Çalışmada kapsamında, Türkiye’de yayın yapan dört ana akım televizyonun ana haber bültenleri içerik analizi kullanılarak incelenmiştir. Yöntemin, salgına ilişkin televizyon haberlerinin bütünlüklü olarak incelenmesi için uygun bir yöntem olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde medya ve televizyon haberlerinde salgın haberlerinin çerçeveleme biçimleri ele alınmış, daha sonraki bölümde araştırmanın yöntemi aktarılmıştır. Son bölümde ise çalışmanın bulguları analiz edilmiştir.

2. Medya, Salgınlar ve Televizyon Haberciliğinde COVID-19 Salgını

İnsanların hayatlarını ve sağlıklarını kaybetmelerine yol açan salgınlar aynı zamanda önemli sosyal, politik ve ekonomik maliyetleri de beraberinde getirmektedir. Söz konusu kayıpların en aza indirilmesiyle ilgili süreçte medyaya önemli görevler düşmektedir. Medyanın milyonlarca insana bilgi ulaştırma, yanlış bilgileri düzeltme, doğru tutumları teşvik etme kapasitesi bulunmaktadır. Medya bu gücü sayesinde hastalıkların önlenmesi, kontrol altına alınması süreçlerinde önemli rol oynayabilmektedir (Lasisi ve Oyedele, 2021, s. 65). COVID-19 salgını, medyanın salgın hastalıklar sürecindeki önemini bir kez daha göstermiştir (Pollock, 2021, s. xxi-xxii). Salgın sürecinde güvenilir medya kaynakları tarafından doğru bir şekilde bilgilendirilen bireyler, salgına karşı önlem almak için daha bilinçli, donanımlı hale gelmiştir (Lin, 2021, s. 196). Ancak, medya salgın hastalık sorununu karmaşık bir soruna da dönüştürebilmektedir. Geçmiş pandemiler, haber medyasının sorunları daha da büyütebildiğini ortaya koymuştur. Haberciler, H1N1 salgınını aşırı sansasyonel hale getirdikleri; Zika ve Ebola salgınlarını siyasallaştırdıkları gerekisiyle eleştirilmiştir (Hubner, 2021, s. 13). COVID-19 salgını da söylentilerin, yanlış ve dezenformasyonun haberler ve sosyal medya aracılığıyla ne kadar hızlı yayılabileceğini ortaya koymuştur. Bilgi bolluğu salgını bir infodemiye dönüştürmüş ve "yanlış bilginin azaltılmasının" acil bir ihtiyaç olduğunu göstermiştir (Ali ve Sherman-Morris, 2022, s. 1-2).

Diğer konularda olduğu gibi, kriz haberlerinde de haber medyası kamuoyunun algılarını etkilemek için hikâye seçimi, yerleştirme, uzunluk ve alıntılar gibi çeşitli çerçeveleme araçlarını kullanır (Ali ve Gill, 2022, s. 637). Çerçeveleme tanımı “organize etme”, “olayların ve konuların çeşitli yönlerini belirleme”, “kimin veya neyin sorumlu olduğunu vurgulama”, “çözüm ve değişiklik önerileri ortaya koyma” gibi nitelikleri içerir (Özer, 2012). Çerçeveler, dünyaya dair anlayışımızı düzenleyen şemalardır ve dünya hakkında hikâyeleri nasıl anlattığımızın temel bir bileşenidir (Gitlin, 1980, s. 7).

Çerçeveleme medya çalışmalarında farklı amaçlarla kullanılmaktadır. Bazı çerçeve analizleri çerçeve üreticilerinin niyetlerini araştırırken, diğerleri analistler tarafından oluşturulan, geri kazanılan çerçevelere odaklanır. Bazı araştırmalar ise çerçevelere kitleler tarafından algılanabildiği, direnilebildiği için odaklanır (Pieri, 2019, s. 76). Politikacıların ve çıkar gruplarının olayları ve sorunları kendi bakış açılarıyla iletmek için habercileri nasıl kullandıklarına odaklanan çalışmalar da bulunmaktadır (D'Angelo ve Kuypers, 2010, s. 1). Medya çalışmalarında kullanılan çerçeveleme analizinde öne çıkan isimlerden biri olan Robert Entman, çerçevenin algılanan gerçekliğin belli yönlerini seçmek ve bunları iletişim metninde daha belirgin hale getirmek olduğunu belirtir. Entman, çerçevelemenin genellikle dört farklı fakat sıklıkla birbiriyle ilişkili işlevi yerine getirmek için kullanılabileceğini vurgular. Bu işlevler problemlerin tanımlanması, nedenlerin belirtilmesi, ahlaki yargılarda ve çözüm önerilerinde bulunulmasıdır (Entman, 1993, s. 52). Entman (1993) önem ve seçimden söz ederken sadece gündeme getirileni değil, dışarıda bırakılanı, arka plana atılanı, önemsizleştirileni de çerçevelemeye dâhil etmektedir.

Haber, iletişim araştırmacılarının çerçevelemenin ne olduğunu ve çerçevelemenin nasıl çalıştığını anlamaya çalıştıkları en belirgin söylemsel alandır (D'Angelo ve Kuypers, 2010, s. 1). Haber çerçeveleri, insanları olayları ve sorunları belirli şekillerde anlamaya itmektedir. Çerçeveler, temel konunun ne olduğunu tanımlar, bu konu hakkında nasıl düşünüleceğini önerir, eğer varsa yapılması gerekenleri de ima ederler” (Kinder, 2007, s. 156). Bu anlamda medyanın haberlerde olayları nasıl açıkladığı konusunun temelini oluşturan çerçeveler, habercilerin haber metinlerini düzenlerken rutin olarak kullandıkları “seçme, vurgulama ve dışlama kalıplarıdır” (Gitlin, 1980, s. 7). Gitlin (1980, s. 28), haber medyasının haberleri altta yatan nedenlerle değil olaylarla; grupla değil kişiyle, fikir birliğiyle değil çatışmayla; hikâyeyi açıklayan gerçekle değil 'hikâyeyi ilerleten' gerçekle" çerçevelediğini belirtir. Haber çerçevelerinin anlamı bir taraftan üretirken diğer taraftan sınırladığını belirten Tuchman (1978, s. 209-216) ise haberlerde aktarılan toplumsal gerçeklik anlayışının statükoyu meşrulaştırdığını savunmaktadır.

Tuchman (1978) ve Gitlin (1980) çerçeveler ile güç-iktidar arasındaki bağlantıya dikkat çekmektedir. Medya rutinlerinin çerçevelerin üretilme sürecinde oynadıkları rolü vurgulayan yazarlar medya rutinlerinin seçkinlerin kanaatlerini ön plana çıkardığını, bu durumun seçkinlerin veya sponsorların çerçeve oluşumunda etkili olmasına yol açtığını belirtirler. Bu anlamda çerçeveler güç-iktidar göstergeleridir. Bu görüşe katılan Entman ise çerçeveleri “güç-iktidar damgaları” biçiminde adlandırır (Entman, 1993, s. 55). Bu yapısal düzen televizyon

haberlerinde daha belirgindir. Shanto Iyengar (1991, s. 369) çoğu televizyon haberinin, "epizodik" (belirli olaylara odaklanan, bağlam bilgisi olamayan ya da yetersiz olan) açısından çerçevelendiğini ve izleyicilerin epizodik hikâyeleri kurbanı suçlama eğiliminde olacak şekilde yorumladığını saptamıştır. Epizodik hikâyeleri izleyen izleyiciler, bireysel sorunun temel nedeni olan sosyal ve politik koşullar hakkında hiçbir fikir edinemezler. Tematik hikâyeler ise, kişisel bir hikâye içerseler bile arka plan, sonuçlar ve bağlam sağlayan diğer bilgilere sahip oldukları için izleyicilere daha fazla yarar sağlarlar. Iyengar (1991), tematik hikâyeleri izleyen izleyicilerin, sorumluluğun bireyler ve kurumlar arasında paylaşıldığını anladığını saptamıştır. Iyengar ayrıca, izleyicilerin sorunun çözümünde hükümetin veya diğer kurumların bir rolü olduğunu anlamalarının daha olası olduğunu tespit etmiştir.

Semetko ve Valkenburg (2000, s. 95) mevcut literatürü incelediklerinde haberlerde ortaya çıkan beş çerçeve saptamıştır: Sorumluluk yükleme, insan ilgisi, çatışma, ahlak, ekonomik sonuçlar. Bu çalışmada Semetko ve Valkenburg tarafından önerilen beş çerçeveye dayanan tümünden gelim yaklaşımı kullanılmıştır. Semetko ve Valkenburg'a (2000, s. 94-95) göre tümünden gelim yaklaşımı kolayca tekrarlanabilir ve büyük verilerle başa çıkılmasına yardımcı olur. Yaklaşım aynı zamanda medya araçları arasında ve bir medya aracının içerikleri arasında çerçeveleme farklılıklarının kolayca tespit edilmesini sağlar. Semetko ve Valkenburg'un (2000, s. 95-96) saptadıkları çerçeveler kısaca şu şekilde açıklanabilir:

- Sorumluluk Yükleme (atfetme): Bu çerçeve bir sorunun veya konunun, nedenlerinin veya çözümlerinin sorumluluğunu hükümete veya bir bireye ya da gruba atfedecek şekilde sunar.
- İnsan ilgisi: Bu çerçeve, bir olayın, konunun veya sorunun sunumuna insani bir yüz veya duygusal bir açı getirir. İnsana dair hikayeleri ön plana çıkarır.
- Çatışma: Bu çerçeve, izleyicilerin ilgisini çekmek amacıyla kurumların, grupların veya bireylerin arasında çıkan çatışmaları vurgular.
- Ahlak: Bu çerçeve olayı, sorunu veya meseleyi dini ilkeler veya ahlaki ilkeler bağlamında inceler.
- Ekonomik Sonuçlar: Bu çerçeve bir olayı, sorunu veya konuyu ekonomik olarak bir birey, grup, kurum, bölge veya ülke üzerinde yaratacağı sonuçlar açısından ele alır.

COVID-19'un medyadaki temsilini analiz eden oldukça kapsamlı bir literatür bulunmaktadır. COVID-19 krizine yaklaşımda ülkeden ülkeye önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır (Hale vd. 2021). Medya sistemleri üzerine yapılan araştırmalar, haberciliğin kültürel olarak inşa edildiği

ve ülkeler arasında farklılık gösterdiği söylendiğinden, salgınların ve krizlerin ülkeye özgü basın kapsamının incelenmesinin önemini vurgulamaktadır (Brossard vd., 2004). COVID-19'un medyadaki temsilini ele alan çalışmaların bir bölümü tek tek ülkelerdeki medya temsillerine odaklanırken (Gupta vd., 2022; Chen vd., 2022) bir bölümü de farklı ülkeleri karşılaştırmaktadır (Mach vd., 2021; Wirz vd., 2021, Ng ve Tan, 2021). Bu literatürün çoğu, konuyla ilgili gazete ve internet haberlerini analiz etmektedir. Televizyon haberlerini inceleyen geniş bir literatür de bulunmaktadır. Ancak televizyon haberlerini inceleyen çalışmaların sayısı gazete ve internet haberciliğini inceleyen çalışmalara göre daha azdır (Maloney vd., 2024, s. 2). Basının ve çevrimiçi gazetelerin rolüne odaklanan çalışmalar, kullanılan metaforları, retorik ve anlatıları, bunların salgının sosyal temsilini yaratmadaki rolünü incelemektedir. COVID-19'un televizyon haberlerinde temsilini ele alan çalışmalarda ise incelenen televizyonların, hükümetin pandemiye ilişkin kararlarını temsil etme biçimleri, bu kararları desteklemedeki rolleri ve gücü eleştirel bir şekilde analiz edilmektedir (Miconi vd., 2023, s. 67). Bu çalışmalardan bazıları doğrudan televizyon haberlerini (Villena-Alarcón ve Caballero-Galeote, 2020; Apuke ve Omar, 2021; Morani vd., 2022; Miconi vd., 2023; Vobič, 2023; Tait vd., 2023; Maloney vd., 2024) incelemekte bazıları ise televizyon ve gazete gibi farklı mecraları karşılaştırmaktadır (Hart vd., 2020).

Türkiye'de de COVID-19 salgını ele alan ve sayısı giderek artan bir televizyon haberciliği literatürü oluşmaktadır (bkz.: Baloğlu, 2021; Kuyucu, 2021; Çeliker-Saraç, 2001; Kaya-İlhan ve Büyükçelikok, 2022). Ancak, salgınla birlikte izlenme oranları daha da artan, dolayısıyla daha fazla insana ulaşan televizyon haberlerinin (Anadolu Ajansı, 2020) COVID-19 salgını temsil biçimleriyle ilgili daha fazla çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Bu çalışma erken dönemde COVID-19 salgının Türkiye'de televizyon haberlerinde nasıl çerçevelendiğine odaklanmaktadır. Bu çalışmanın ilk amacı, COVID-19 salgının ilk döneminde televizyon ana haber bültenlerinde kullanılan baskın çerçeveleri değerlendirmektir. Claes H. de Vreese'nin (2010, s. 187) de belirttiği gibi haber çerçevesinin yakından incelenmesi, haber normlarının ve uygulamalarının, halkın düşünce ve tutumlarını etkileyen kalıplara nasıl dönüştüğünü anlamamıza yardımcı olacaktır.

Bu makalenin önemi, bir sağlık krizinin televizyon haberlerinde hangi çerçevelerin ön plana çıktığını ve söz konusu çerçevelerin ön plana çıkma nedenlerini araştırmasıdır. Bu kapsamda araştırmanın soruları (AS) aşağıdaki gibidir:

AS1: COVID-19 pandemisinin erken döneminde televizyon ana haber bültenlerinde öne çıkan çerçeveler hangileridir?

AS2: Çerçeve kullanımında yayıncılar arasında ortaya çıkan farklılıklar ve bu farklılıkların nedenleri nelerdir?

AS3: Çerçevelerin sıralaması, incelemenin yapıldığı süre boyunca değişmiş midir?

3. Yöntem

Çalışmada nitel içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi nicel, nitel veya karma yöntemli çalışmalarda kullanılabilen, kitle iletişimi ve sağlık araştırmalarında yaygın olarak kullanılan bir araştırma tekniğidir (Ali ve Sherman-Morris, 2022, s. 2). Bu kapsamda içerik analizi, bilgisayar yazılım programları kullanarak önemli miktarda veriyle başa çıkabilir ve metinlerin incelenmesi yoluyla bir konuyu araştırma potansiyeline sahiptir (Ali ve Gill, 2022).

Çalışmada ana akım televizyonlar olan Now TV² (Fox TV), Kanal D, Show TV ve ATV'nin ana haber bültenleri incelenmiştir. Örneklem olarak seçilen haber bültenleri, çalışmanın yapıldığı dönemde en fazla izlenen haber bültenleridir (medyafaresi, 2020). Ticari televizyon yayıncılığı yapmaları bakımından benzeşen televizyon kanalları; hükümete yakın ve sansasyonel bir haber yayın çizgisi bulunmaları (Kanal D, Show TV ve ATV) ya da muhalif, ciddi bir haber yayın çizgisine sahip (Now TV/Fox TV) olmaları bakımından birbirlerinden ayrılmaktadır. Çalışma, COVID-19 pandemisinin başladığı Aralık 2019 tarihinden Türkiye'de ilk vakanın tespit edildiği 11 Mart 2020 tarihine kadar geçen süre içinde yayınlanan haber bültenleriyle sınırlandırılmıştır. Bu tarih aralığının seçilme nedeni, COVID-19 pandemisine hazırlık sürecinde televizyon haberlerinin hangi çerçeveleri, nasıl kullandıklarının saptanmak istenmesidir.

Eleştirel bir yaklaşıma sahip olan çalışmanın birinci aşamasında nitel analize temel oluşturması bakımından listelenen haberler kodlanmış ve çözümlenmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında, seçilen tarih aralığındaki tüm ana haber bültenleri izlenmiş, saptanan pandemi içerikli 309 haberin tamamı yazılı metine dönüştürülmüştür. Daha sonra kanalların aynı bültenlerinde yer alan COVID-19'le ilgili haberler aynı Microsoft Word sayfasına kaydedilmiş ve 142 belge oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin kodlanması ve analizi için ATLAS.ti adlı yazılımın 24. versiyonundan yararlanılmıştır. Çalışmanın son aşamasında, veriler analiz edilmiştir.

² Çalışma verilerinin elde edildiği 2020 yılında Fox TV olan kanal adı 2024 yılında Now TV olarak değiştirilmiştir. Kanalın sahiplik yapısı ya da yayın çizgisinde herhangi bir değişiklik olmamıştır.

4. Bulgular

Bu bölümünde çalışmanın ilk çalışmanın birinci sorusuna yanıt aranmış; sorumluluk yükleme, insan ilgisi, çatışma, ahlak ve ekonomik sonuçlar çerçevelerinden hangilerinin daha fazla kullanıldığı incelenmiştir. Atlas.ti yazılımı kullanılarak oluşturulan Grafik 1'de görüleceği üzere, en fazla kullanılan çerçeve sorumluluk yükleme çerçevesidir (%32,25). Bu çerçeveyi ekonomik sonuçlar (%31,79), insan ilgisi (%22,04) ve çatışma (%10,90) çerçeveleri izlemiştir. Ahlak çerçevesi (%3,02) en az kullanılan çerçevedir.

Bu bulgular, Semetko ve Valkenburg'un (2000) televizyon kanallarıyla ilgili bulgularıyla büyük ölçüde uyuşmaktadır. Semetko ve Valkenburg'da olduğu gibi bu çalışmada da en fazla kullanılan çerçeve sorumluluk yükleme çerçevesidir. Sorumluluk yükleme çerçevesinin öne çıkmasının temel nedeni Türkiye'de salgının ilk döneminde konuyu ABD başta olmak üzere Batı medyasını kaynak olarak haberleştirmesidir. Yapılan çalışmalar Batı ülkelerdeki medya kuruluşlarının Çin'i COVID-19 salgınının sorumlusu olarak resmederek sorumluluk çerçevesini yoğun bir biçimde vurguladığını göstermektedir. Söz konusu medya, insan ilgisi (bireysel acı) ve ekonomik sonuçlar çerçevelerini de sıkça kullanmıştır (aktaran: Xi, vd., 2021, s. 3). Xi ve diğerlerine (2021, s. 3) göre bir kriz insan kaynaklı olarak algılandığında ve sorumlu kişi ya da kuruluş net bir şekilde belirlendiğinde, medyanın sorumluluk ya da çatışma çerçevesine başvurma olasılığı daha yüksektir. Üçüncü sıradaki insan ilgisi ve son sıradaki ahlak çerçeveleri de Semetko ve Valkenburg'un (2000) televizyon kanallarıyla ilgili bulgularıyla örtüşmektedir. Ekonomik sonuçlar ve çatışma çerçeveleri ise söz konusu çalışmadan ayrılmış, farklı sıralarda yer almıştır. Semetko ve Valkenburg'un (2000) çalışmasında ekonomik sonuçlar dördüncü sırada yer alırken bu çalışmada ikinci sırada bulunmaktadır. Çatışma çerçevesi Semetko ve Valkenburg'un (2000) çalışmasında ikinci sırada, bu çalışmada ise dördüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 1. Televizyon kanallarının COVID-19 haberlerini çerçevelemesi.

	ATV 35 372	Kanal D 47 579	NOW TV (F... 21 85	SHOW TV 39 338	Totals
Ahlak 13	4 0,93%	5 1,16%		4 0,93%	13 3,02%
Çatışma 47	16 3,71%	21 4,87%	1 0,23%	9 2,09%	47 10,90%
Ekonomik Sonuçlar 137	18 4,18%	94 21,81%	9 2,09%	16 3,71%	137 31,79%
İnsan İlgisi 95	21 4,87%	26 6,03%	4 0,93%	44 10,21%	95 22,04%
Sorumluluk Yükleme 139	41 9,51%	49 11,37%	20 4,64%	29 6,73%	139 32,25%
Totals	100 23,20%	195 45,24%	34 7,89%	102 23,67%	431 100,00%

Çalışmada ikinci olarak, çerçeve kullanımında yayıncılar arasında ortaya çıkan farklılıklar ve bu farklılıkların nedenleri sorusuna yanıt aranmıştır. Semetko ve Valkenburg'un (2000) bulgusuna benzer bir biçimde incelenen televizyon kanallarının sansasyonel ya da ciddi yayın yapısının çerçevelemede etkili olduğu saptanmıştır. Atlas.ti yazılımı kullanılarak oluşturulan Tablo 1'de gösterildiği gibi, yapılan analiz dört televizyon kanalı arasında çerçeveleme açısından farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Farklılık özellikle ciddi yayın çizgisine sahip Now TV (Fox TV) ile sansasyonel bir yayın anlayışına sahip diğer üç televizyon kanalı arasında daha belirgindir.

Çerçevelerin (n= 431) kanallara dağılımı incelendiğinde, Tablo-1'de görüleceği üzere Now TV (Fox TV) diğer kanallara göre daha az çerçeve (n=34) kullanmıştır. Now TV (Fox TV) çatışma çerçevesini çok az (n=1) kullanmış, ahlak çerçevesine (n=0) ise hiç yer vermemiştir. En fazla çerçeve kullanan televizyon kanalı olan Kanal D'nin (n=195), ekonomik sonuçlar (n=94) ve sorumluluk yükleme (n=49) çerçevelerine odaklandığı görülmektedir. Show TV'nin haber bültenlerinde insan ilgisi çerçevesi (n=44) öne çıkmaktadır. ATV'nin en fazla kullandığı çerçeveler sorumluluk yükleme (n=41) ve insan ilgisi (n=21) çerçeveleridir.

Tablo 1. Televizyon kanallarının COVID-19 haberlerini çerçevelemesi

Çerçeveler	TV Kanalları				Totals
	ATV	Kanal D	NOW TV (Fox TV)	SHOW TV	
○ Sorumluluk Yükleme/ Gr=139	41	49	20	29	139
○ Ekonomik Sonuçlar/Gr=137	18	94	9	16	137
○ İnsan İlgisi/ Gr=95	21	26	4	44	95
○ Çatışma /Gr=47	16	21	1	9	47
○ Ahlak /Gr=13	4	5	0	4	13
Totals	100	195	34	102	431

4.1. Sorumluluk Yükleme (Atfetme) Çerçevesi

Daha önce de belirtildiği üzere sorumluluk çerçevesi en fazla kullanılan (n=139/32,25) çerçevedir. Veriler, incelenen televizyon kanallarının bazı aktörlerin krizdeki rollerinden nasıl sorumlu tutulduklarını göstermek için sorumluluk çerçevesini kullandıklarını ortaya koymaktadır. Kanal D, ATV ve Show TV'de salgının sorumlusu olarak Çin vatandaşları gösterilirken, Çin hükümetine yönelik eleştiriler de yapılmıştır. Söz konusu haberlerde batı

medyasında ve sosyal medyada da görülen Çin karşıtı söylemlere, suçlayıcı ifadelerle, komplo teorilerine yer verilmiştir. Örneğin haberlerde, dönemin ABD başkanı Donald Trump tarafından da dile getirilen “Çin gribi-Çin virüsü” ifadeleri kullanılmıştır: “Yeni tehdit Çin virüsü- Ölümcül Çin virüsü tehdit ediyor.” Kanal D/21 Ocak. Haberlerde “Virüsün ana vatanı”, “virüsün çıkış noktası”, “Çin'den dünyaya yayılan (...)” gibi ifadelerle de sık sık yer verilmiştir.

En sık dile getirilen iddialardan biri salgının Çinlilerin yemek alışkanlıklarından kaynaklandığı iddiasıdır. Haberlerde virüsün yarasa çorbasından bulaştığı iddiasına sık sık yer verilmiştir. Çin’e yönelik suçlamalar arasında Çin yönetiminin salgını sakladığı, vaka ve ölüm sayıları ile ilgili yanlış bilgi verildiği, çok sert önlemler alındığı, hastalanan insanların ölüme terk edildiği, gerçekleri dile getirenlerin öldürüldüğü, Çin’in salgına mücadelede başarısız olduğu gibi konular yer almıştır. Çalışma kapsamında, haberlerden yapılan aşağıdaki örnek alıntılar suçlamaların boyutunu göstermektedir:

“Hayvan deyince de aklınıza normal bizim bildiğimiz kırmızı ya da beyaz etler gelmesin. Yılandan, yarasadan, hatta fareden hatta köpekten söz ediyorum. Çinlilerin yemek kültürü bize göre biraz tuhaf. Özellikle yarasa dikkat çekiyor. Oradan yayılmış olabilir diyor birçok uzman.” ATV/24 Ocak.

“Hastane değil toplama kampı. Çıkmak imkânsız: Hastane değil bir toplama kampı inşa edildiği haberleri var. Zira odalardan çıkmak imkânsız.” Kanal D/3 Şubat.

“Çin’in ateşi dünyayı sardı.” Show TV/9 Mart.

Haberlerde İran’a yönelik suçlamalar da gündeme gelmiştir. İran’a eleştiri yöneltten haberler Show TV’de yayınlanmıştır. Haberlerde İran’ın gerçek rakamları sakladığı vurgusu ön plandadır:

“İran’da resmi ölü sayısı 12. Haber ajanslarına göre gerçek rakam bunun kat kat üstünde.” Show TV/24 Şubat.

“İran’da yönetim ne kendini ne de halkını salgından koruyabiliyor.” Show TV/9 Mart.

Çin’e yönelik eleştirilerin başta ABD medyası olmak üzere Batı mediasındaki yaklaşıma benzediği, bu yaklaşıma Türkiye’de özellikle milliyetçi-muhafazakâr kamuoyunda var olan Çin’e yönelik olumsuz algının eklemlendiği düşünülmektedir. Özellikle ABD’de medyanın kullandığı “Çin gribi” ifadesi ve salgının sorumlusu olarak Çin’i gösteren söylemlere ATV, Kanal D ve Show TV’de sıkça yer verilmiştir.

Kanal D, ATV ve Show TV’de Türkiye’de hükümetin ve yetkililerin salgınla ilgili önlemleri aldıkları vurgusu yapılmıştır. Now TV (Fox TV) ise salgında Çin hükümetinin sorumluluklarına değinmekle birlikte Türkiye’de hükümetin, yetkililerin salgına yönelik politikalarını, kararlarını da eleştirmiştir.

4.2. Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi

Haberlerde salgının ekonomiye etkilerine odaklanan bir çerçeve kullanılmıştır. Ekonomik sonuçlar çerçevesi en fazla kullanılan ikinci çerçevedir (n=137/%31,79). Bu çerçeve kapsamında yer alan haberlerde tedarik zincirinde yaşanan sıkıntılar, salgının turizme özellikle de finans piyasalarına etkileri ön plana çıkarılmıştır:

“Korona virüs sadece dünya sağlığını etkilemedi dünya ekonomisini de etkiledi. Peki bu nasıl oldu? Başta Çin’de olmak üzere küresel piyasalarda, hisse senetlerinde satışlar tetiklendi. Altın gibi ürünlerin değeri arttı.” Kanal D/30 Ocak.

“Ekonomide korona virüs tehdidi: ‘Dünyaya Çin’den yayılan korona virüs ekonomiyi de tehdit ediyor.” Show TV/30 Ocak.

“Korona virüs tarımı da vurdu. Çin’le Ticaret durdu-İthalat ve ihracatta sorunlar başladı.” Now TV (Fox TV) /22 Şubat.

“Korona kapitalizmi çatırdatıyor: Benzine 60, motorine 55 kuruş indirim. Korona virüs petrole talebi azalttı.” ATV/10 Mart.

Ekonomik sonuç çerçevesi kapsamındaki haberlerde dikkat çeken bir başka konu ise Kanal D, Show TV ve ATV’nin krizin Türkiye’ye için fırsat olduğunu iddia etmeleridir. Bu kanallarda hükümet yetkililerinin ekonomiyle ilgili olumlu açıklamalarına yer verilirken, krizin tekstil ve yedek parça başta olmak üzere Türkiye için bir fırsat yaratacağı savunulmuştur:

“Virüs Çin tekstil sektörünü vurdu -Tekstilde talep Türkiye’ye döndü.” Kanal D/7 Mart.

“Tedbirlerimizi erkenden aldık. Albayrak’tan korona açıklaması: ‘Türkiye pozitif ayrışıyor.’” ATV/9 Mart.

Bu çerçevelemenin, söz konusu televizyon kanallarının hükümetin politikalarını desteklemelerinden ve salgını “Çin’in krizi” olarak görmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Kanal D, Show TV ve ATV’de toplumsal eşitsizliklerin şiddetlenmesi, işsizliğin artması, ücretlerin düşmesi gibi konulara hiç değinilmemiştir. Hükümetin pandemi sürecindeki ekonomi politikasını eleştiren Now TV’de (Fox TV) ise bu konulara az sayıda da olsa yer verilmiştir.

4.3. İnsan İlgisi Çerçevesi

Televizyon kanallarında kullanılan çerçevelerin %22,05’ini (n=95) insan ilgisi çerçevesi oluşturmaktadır. Show TV, Kanal D ve ATV’de salgında ölümlerle ve hastalananlarla ilgili bilgi verilmiş, hastalıktan etkilenenlerin trajik hikayelerini anlatmış ve insanların hayatlarının hastalıktan nasıl etkilendiğini dramatik bir yapıyla ele alınmıştır. Haberlerde çaresizliği ve insan acısını tasvir etmek için birinci şahıs anlatımlar kullanılmıştır. Bu bulgular İtalya televizyonlarının COVID-19 salgınıyla ilgili kullandıkları çerçeveleri inceleyen Miconi ve diğerlerinin (2023) “mikro acı hikayeleri” olarak adlandırdıkları anlatım yapısına benzemektedir. Aşağıda bazı örneklerine yer verilen bu tür haberlerde “acı”, “yüz”, “ölüm”, “hasta”, “yaşlı” “gözyaşı” gibi bir dizi karakteristik kelime kullanılmaktadır:

3 Şubat 2020 tarihinde ATV’de yayımlanan haberde bir babanın hastalanan on aylık bebeğini karantina odasında ziyareti ele alınmaktadır. Camın arkasındaki bebeğin, sarılmak için hamle yaptığında babanın gözyaşlarına boğulduğu aktarılmıştır.

“Sağlık görevlileri de zor durumda. Salgının başından beri görev başında olan hemşire anne gibi. Üç yaşındaki oğlundan bir aydır ayrı. Anne oğul camdan cama hasret gideriyor. Bu doktor ve hemşire eş de şanssız. Evlendikten bir gün sonra salgın patlak verdi. İkili değil balayı yapmak kendi evlerine bile gidemiyor. Birlikte hastalanan Yaşlı çift hastanede karantinanın sembolü oldu. İkisi de Alzheimer. Zaman zaman nerede olduklarını unutuyorlar. Ama birbirlerini unutmuyorlar. Muhtemelen salgından kurtulamayacaklar.” Kanal D/18 Şubat.

“Aralarına korona virüs girdi.” Show TV/7 Mart.

Show TV, Kanal D ve ATV’nin bu çerçeve kapsamındaki haberlerinde kesin olmayan verilerin kesinmiş gibi aktarıldığı, hastalığın tedavisiyle ve bulaşmasının önlemesiyle ilgili bilimsel olmayan öneriler yapıldığı, hastalıkla ilgili olmayan semptomlara yer verildiği; sansasyonel, magazinsel içerik kullanıldığı belirlenmiştir. Haberlerde virüsün bulaşmasını önlemek hiçbir bilimsel değeri olmayan “kelle-paça çorbası, bitkisel çözümler, evde hazırlanacak dezenfektanlar önerilmiştir. Hastalığın ilaç karışımları kullanılarak tedavi edildiği iddia edilmiştir: “Virüse karşı koruma kalkanı” Show TV/2 Şubat. “İşte virüs pazarı -Virüsten korunma Çarşısı” ATV/7 Mart, “Tuzlu su çözüm mü?” Kanal D/5 Şubat. “Gelin o ilacı, kelle paçayı Karatay’dan dinleyelim.” Kanal D/6 Şubat.

İnsan ilgisi çerçevesi kapsamında en fazla ele alınan bir başka konu ise komplo teorileridir. Salgının ülkeler arsındaki savaştan kaynaklandığı; virüsün laboratuvarlarda üretildiği, salgın mesajının filmlerde, kitaplarda verildiği; virüsün insana yarasa çorbasında bulaştığı gibi içeriklere yer verilmiştir:

“Çizgi film endişeyi arttırdı.” Kanal D-27 Ocak.

“Salgın mesajı film de mi verildi? Belki de savaşlara yol açabilecek toplu katliamlara yol açabilecek bir mesele. Umalım ki iş oralara varmasın.” ATV/29 Ocak.

“Yeni Çağın Savaşı virüs: Daha şimdiden ‘bu bir biyolojik savaş olabilir mi?’ soruları sorulmaya başlandı. (...) Kaynağı her ne kadar Çin’de satılan ve özellikle Çinliler tarafından bolca tüketilen yabani hayvanlar olarak görülse de...” ATV/28 Şubat.

“Salgının nedeni yarasa çorbası mı? - Bir numaralı şüpheli yarasa çorbası.” Show TV/23 Ocak.

Bolsen ve diğerlerine (2020, s. 563) göre komplo teorilerinin salgının kontrol edilmesini zorlaştırma riski vardır. İnsanların, salgın gibi ciddi sonuçları olan kriz dönemlerinde komplo teorilerine inanma olasılıkları diğer dönemlere göre daha yüksektir. Komplo anlatılarının kamuoyu tarafından benimsenmesi, insanları bilimi reddetmeye yönleltebilir. Bu aynı zamanda halk sağlığı uzmanlarının COVID-19’un yayılmasını azaltmak için tavsiyelerine uymak gibi hayat kurtaran davranışlarda bulunmanın önemini azaltabileceği için de sorunludur.

Salgınların sadece fiziksel sağlığı değil, ruhsal sağlığı da tehdit ettiği görmezden gelinerek izleyenleri korkuya, paniğe sevk edebilecek ifadeler de kullanılmıştır: ‘korkutan görüntüler’, “ürküten simülasyon” Show TV/29 Ocak, “kâbus durdurulamıyor”, “yaşayan ölümler diyarı” ATV/29 Ocak, ‘zombi diyarı’ Kanal D/24 Ocak.

Haberlerde bir insanın hastalanması veya ölmesi durumunda ne yapılması gerektiğine ilişkin bilgilere, tavsiyelere ise sınırlı sayıda haberde yer verilmiştir.

4.4. Çatışma Çerçevesi

Çatışma çerçevesi, halk ile yetkililer, muhalefet ile hükümetler/yetkililer arasındaki anlaşmazlıklarla ilgili olduğu kadar, gruplar veya bireyler arasında anlaşmazlıklarla ilgilidir. Benzer araştırmalarda saptanan krizin taraflarının birbirlerine karşı farklı görüşler dile getirmeleri ve cephe almaları olgusu bu çalışmada da tespit edilmiştir (aktaran: An ve Gower, 2009). İncelenen haber bültenlerinde çatışma çerçevesi (n=47, %10,90) özellikle karantina, tahliye kararları, alınan önlemlerin yetersizliği gibi nedenlerle ortaya çıkan anlaşmazlıkları konu edinmiştir.

Çatışma çerçevesi, Semetko ve Valkenburg'un (2000, s. 95) çalışmasının aksine televizyondaki ciddi haber kanallarında değil sansasyonel kanallarda kullanıldığı saptanmıştır. Çatışma çerçevesine en fazla yer veren kanallar sırasıyla Kanal D, ATV ve Show TV'dir. ABD medyasıyla benzer biçimde (Neuman vd., 1992, s. 61-62) bu kanalların haberlerindeki çatışma çerçevesi, medyanın izleyicilerin ilgisini çekmek için bireyler ya da gruplar arasındaki çatışmayı vurgulamasıyla ortaya çıkmıştır. Örneğin "Korona virüs korkusu Ukrayna'yı karıştırdı toplanan halk polise taş ve sopalarla saldırdı." (ATV/21 Şubat) başlıklı haberde Çin'den tahliye edilenler nedeniyle Ukrayna halkının yetkililere gösterdiği tepkiyi konu edinmektedir. Show TV ana haber bülteninde (14 Şubat) yer verilen "Hem maskesiz hem agresif. Maskesiz trene binmeye çalıştı." başlıklı haberde bir Çin vatandaşıyla yetkililer arasındaki tartışma ele alınmıştır. 26 Şubat tarihinde Kanal D ana haber bülteninde yer verilen "Sokaklar bomboş. Marketlerde yiyecek kavgaları çıkıyor" başlıklı haber ise Çin'de bir markette yaşanan kavgayı ekrana getirmiştir.

Maloney ve diğerlerinin (2024) Amerika Birleşik Devletleri'ndeki televizyonları ele aldıkları çalışmasının sonuçlarına benzer bir biçimde televizyon kanalları çatışma çerçevesini, daha çok vakalar/enfeksiyonlar ve ölüm oranları açısından ele alınırken, semptomlar, hastaneye yatışlar ve uluslararası oranlarla karşılaştırmalar açısından daha az tartışılmıştır.

4.5. Ahlak Çerçevesi

Çalışma, incelenen televizyon kanalları için ahlak çerçevesinin çok da önemli olmadığını göstermektedir. Ahlak çerçevesi (n= 13/ %3,02) en az kullanılan çerçevedir. Bu çerçeveyi en fazla kullanan Kanal D'dir (n=5/%1,16). Now TV (Fox TV) ise ahlak çerçevesine hiç yer vermemiştir.

Bu çerçeve, özellikle Türkiye'nin Çin'e maske yardımlarını öne çıkaran "hayırsever ülke" örneklerini ve dini söylemleri kapsamaktadır. Örneğin ATV'nin 2 Şubat 2020 tarihli haberinde Türkiye'nin Çin'e yaptığı sağlık malzemesi yardımının Çin'de büyük bir yankı uyandırdığı, Çin'in Türkiye'ye teşekkür ettiği vurgulanmıştır. Kanal D'nin 9 Mart 2020 haberinde yer alan "İnşallah olmasın da gelmesin Türkiye'ye" ifadesinde olduğu gibi dini söylemlerle çerçevelenen haberlere de bültenlerde yer verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü sorusu kapsamında Atlas.ti yazılımı yardımıyla oluşturulan çerçevelerin aylara göre dağılımı incelendiğinde (Grafik. 2) ocak ayında sorumluluk yükleme çerçevesinin (n=48) diğer çerçevelere göre büyük farkla ön plana çıktığı, şubat (n=93) ve mart (n=26) aylarında ise ekonomik sonuçlar çerçevesinin ağırlık kazandığı görülmektedir. Çalışmanın

yapıldığı zaman aralığında (Aralık 2019-11 Mart 2020) sorumluluk yükleme ve çatışma çerçevelerinin de arttığı anlaşılmaktadır. Çerçevelerin aylara göre değişimi televizyon kanallarının pandemiye yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır. Ocak ayında pandemiye yerel bir “Çin krizi” olarak yaklaşılmıştır. Bu yaklaşım televizyon kanallarının salgının ciddiyetini yeterince anlayamadıklarını düşündürmektedir. 2020’nin şubat ve mart aylarında ise televizyon kanallarının salgına yaklaşımı “küresel bir kriz”e doğru dönüşmüştür. Bu aşamadan itibaren salgın, daha çok Türkiye ekonomisine etkileri bağlamında ele alınmıştır.

Grafik 2. Televizyon kanallarının aylara göre COVID-19 haberlerini çerçevelemesi

	Ocak 29 333	Şubat 79 788	Mart 34 253	Totals
Ahlak 13	1	6	6	13
Çatışma 47	7	28	12	47
Ekonomik Sonuçlar 137	18	93	26	137
İnsan İlgisi 95	16	59	20	95
Sorumluluk Yükleme 139	48	73	18	139
Totals	90	259	82	431

5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma erken dönemde COVID-19 salgınının Türkiye’de televizyon ana haber bültenlerinde nasıl çerçevelendiğine, çerçevelemede televizyon kanalları arasındaki farklılıklara, söz konusu farklılıkların nedenlerine ve dönemsel olarak çerçevelerin değişip değişmediğine yanıt aramıştır. Çalışma COVID-19 salgınının hakkında oluşturulan baskın çerçeveleri saptamak amacıyla Türkiye’deki televizyon haberlerine odaklanmış ve en fazla izlenen dört televizyon ana haber bültenini örneklem olarak almıştır. Verilerin analizi için nitel içerik analizi kullanılmış, TV haberlerinin COVID-19 anlatımını daha detaylı inceleyebilmek amacıyla medya çerçevelemesi yaklaşımından yararlanılmıştır.

Çeşitli çalışmalar grip salgını krizlerinin haberleştirilmesinde ilk aşamada çoğunlukla insan ilgisi ve ekonomik sonuçlar çerçevelerinin benimsendiğini, çatışma ve sorumluluk çerçevelerinin ise daha sonraki aşamalarda kullanıldığını saptamıştır (aktaran: Xi vd., 2021, s. 3). Türkiye’de salgının ilk dönemini inceleyen bu çalışma ise Semetko ve Valkenburg’un (2000) bulgularıyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Semetko ve Valkenburg’da olduğu gibi bu çalışmada da en fazla kullanılan çerçeve sorumluluk yükleme çerçevesidir. Ekonomik sonuçlar ve insan

ilgisi çerçeveleri de öne çıkan diğer çerçevelerdir. Çatışma ve ahlak çerçevelerine ise diğer çerçevelere göre daha az yer verilmiştir.

Çalışmanın bulguları, incelenen televizyon kanallarının kendi aralarında da benzerlikler ve farklılıklar taşıdıklarını göstermiştir. Televizyon kanalları sansasyonel ya da ciddi habercilik yapıp yapmamaları, hükümete yakın bir yayın çizgisine sahip olup olmamaları gibi nedenlerle çerçevelerinde ayırmışlardır. Veriler, sansasyonel bir haber yayın çizgisine sahip Show TV, ATV ve Kanal D'nin kullandığı çerçevelerde birbirleriyle benzeştiklerini, daha ciddi bir haber yayın anlayışı bulunan Now TV'nin (Fox TV) ise diğerlerinden ayrıştığını göstermiştir. Now TV (Fox TV) diğer televizyon kanallarına göre daha az çerçeve kullanmıştır.

Sorumluluk yükleme, ekonomik sonuçlar ve insan ilgisi en görünür çerçeveler olsa da bu çerçevelerle ilişkili temalarda büyük farklılıklar bulunmaktadır. Show TV, ATV ve Kanal D COVID-19'un ilk döneminde sorumluluğu Çin hükümetine ve Çin vatandaşlarına yüklemiştir. Now TV'de (Fox TV) ise sorumluluk ağırlıklı olarak yerel hükümet ile ilişkilendirilmiştir. Show TV, ATV ve Kanal D'de sansasyonel bir yaklaşımla korku yaratacak abartılı tonlar kullanmıştır. Başka bir ifadeyle izleyiciye ulaşma açısından en verimli yöntemlerden biri olan hastalığın spekülasyon hale getirilmesi, 'korku uyandıran çekicilik" (Miconi vd., 2023, s. 83) mekanizmasına yer verilmiştir. Bu bulgu, çalışmada incelenen haberlerin ağırlıklı olarak epizodik olduğunu ortaya koymakta ve benzer çalışmaların (Fornaciari, 2012) sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Show TV, Kanal D ve ATV'de salgında ölümlerle ve hastalananlarla ilgili bilgi verilmiş, hastalıktan etkilenenlerin trajik hikayelerini anlatmış ve insanların hayatlarının hastalıktan nasıl etkilendiğini dramatik bir yapıyla ele alınmıştır. Haberlerde çaresizliği ve insan acısını tasvir etmek için birinci şahıs anlatımlar kullanılmıştır. Now TV (Fox TV) ise bu haber anlayışından uzak durmuştur. Ciddi medya kuruluşlarının tartışmalı konuları haberleştirirken genellikle insani ilgi çerçevesine odaklanmadıkları (Semetko ve Valkenburg, 2000) bulgusu bu çalışmada da doğrulanmıştır. Az sayıda insani ilgi çerçevesi kullanan Now TV'deki (Fox TV) hikayelerde, tartışmalı konuları haberleştirmek için insani ilgi amacıyla sıfatlar kullanılmamıştır.

Çalışmanın bulgularından biri de Show TV, ATV ve Kanal D'nin devlet yetkililerinin bakış açısını destekledikleri ve sağlık krizinin ilk döneminde hükümet tarafından alınan kararlarla temelde aynı doğrultuda yayın yaptığıdır. Bu bulgu, benzer çalışmalarda (Miconi vd., 2023) elde edilen bulgularla da örtüşmektedir. Bu yayın anlayışının salgının kamuoyunda yeterince

tartışılmasını, hükümete salgınla ilgili alması gereken gerçek önlemler konusunda baskı yapılmasını önlediği düşünülmektedir.

Çalışmanın bir başka bulgusuna göre, kanallarının pandemiye yaklaşımlarıyla bağlantılı olarak çerçevelerin dağılımı aylara göre değişmiştir. Ocak 2020’de pandemiye yerel bir “Çin krizi” olarak yaklaşılmıştır. Şubat ve mart aylarında ise televizyon kanallarının salgına yaklaşımı “küresel bir kriz”e doğru dönüşmüştür. Söz konusu çerçeve, Batı medyası için dile getirilen pandemilere 'eşit' önem vermediği, verilen önemin ölümlerin nerede gerçekleştiğine bağlı olarak değiştiği (Abraham, 2007) biçimindeki sorunlu anlayışla örtüşmektedir. Bu yaklaşım ayrıca televizyon kanallarının salgının ciddiyetini yeterince anlayamadıklarını da düşündürmektedir.

Sonuç olarak, Semetko ve Valkenburg (2000) tarafından kuramsal bir çerçeve olarak önerilen ‘genel çerçeveler’ tipolojisinin, bu çalışmada incelenen televizyon haberlerinde çerçeve oluşturma sürecinde de geçerli olduğu saptanmıştır. Söz konusu çerçeveler tipolojisi, çalışmada haber süreçlerinin analiz edilmesini sağlamış ve bilginin çerçevelendiği ana söylemlerin tespit edilmesine yardım etmiştir.

Televizyon haberlerinin pandemilere hazırlık süreçlerinde oynadıkları rol ve benzer pandemilerin yaşanmasının kaçınılmaz olduğu gerçeği, COVID-19 salgınına hazırlık sürecinde televizyon haberlerinin rolünü ele alan bu makaleyi önemli kılmaktadır. COVID-19 salgının erken dönemini ele alan bu araştırmanın, televizyonun haber çerçevelerini inceleyecek çalışmalar için yararlı olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, televizyon haberlerinin COVID-19 pandemisinde oynadığı rolü anlamak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Gelecekteki araştırmalar, televizyon haberlerinin pandemi sürecindeki rolünü diğer ülkelerin televizyon haberleriyle, yeni medya başta olmak üzere diğer medya araçlarındaki haberlerle karşılaştırmalı olarak inceleyebilirler. COVID-19 pandemisinde kullanılan haber çerçeveleriyle, önceki pandemilerde kullanılan haber çerçeveleri de karşılaştırmalı olarak analiz edilebilir.

Kaynakça

- Abraham, T. (2007). *Twenty-First Century Plague: The Story of SARS*. Baltimore, MD: John Hopkins University Press.
- Ali, S. M. A. ve Gill D. A. (2022). "Media Framing and Agenda Setting (Tone) in News Coverage of Hurricane Harvey: A Content Analysis of the New York Times, Wall Street Journal, and Houston Chronicle from 2017 to 2018", *Weather, Climate, and Society*. 14-2. 637–649. DOI: <https://doi.org/10.1175/WCAS-D-21-0009.1>.
- Ali, S.M. A. ve Sherman-Morris, K. (2023). "Pandemic and health reporting: A content analysis of New York times coverage of COVID-19 from January 01, 2020, to August 31", 2022. *Social Sciences & Humanities Open*. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2023.100739>.
- An, S. K. ve Gower, K. K. (2009). "How do the news media frame crises? A content analysis of crisis news coverage", *Public Relations Review*, Volume 35, Issue 2, 107-112, <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2009.01.010>.
- Anadolu Ajansı. (2020). "Kovid-19 Salgını Televizyona ve Haber Kanallarına İlgiyi Artırdı." Erişim tarihi 11 Temmuz 2024. <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/kovid-19-salgini-televizyona-ve-haber-kanallarina-ilgiyi-artirdi/2051151>.
- Apuke, O. D. ve Omar B. (2021). "Television News Coverage of COVID-19 Pandemic in Nigeria: Missed Opportunities to Promote Health Due to Ownership and Politics". *Sage Open*, 11(3). <https://doi.org/10.1177/21582440211032675>.
- Baloğlu, U. (2021). "Who is spreading the virus? An analysis of TV news coverage of disinformation about COVID-19 in Turkey". *Estudos em Comunicacao*, no.32, 137-160. DOI:10.25768/21.04.03.32.06.
- Bolsen, T., Palm, R. ve Kingsland, J. T. (2020). "Framing the Origins of COVID-19". *Science Communication* 42(5). 562–585. <https://doi.org/10.1177/1075547020953603>.
- Brossard, D., Shanahan, J. ve McComas, K. (2004). "Are issue-cycles culturally constructed? A comparison of French and American coverage of global climate change". *Mass communication & society*. 7(3): 359–377. https://doi.org/10.1207/s15327825mcs0703_6.
- Chen, Y. P., Chen, Y., Yang K. C. ve diğerleri. (2022). "The Prevalence and Impact of Fake News on COVID-19 Vaccination in Taiwan: Retrospective Study of Digital Media". *J Med Internet Res*. 24(4): e36830. DOI: 10.2196/36830.
- D'Angelo, P. ve Kuypers, J. A. (2010). "Introduction: Doing News Framing Analysis". In D'Angelo, Paul ve Kuypers, Jim A. (Eds.) *Doing News Framing Analysis: Empirical and Theoretical Perspectives* (ss. 1-13). New York: Routledge.
- Entman, R. M. (1993). "Framing: Toward Clarification Of A Fractured Paradigm." *Journal Of Communication* 43, 51-58. DOI: 10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x.
- Fornaciari, F. (2012). "Framing the Egyptian Revolution: A content analysis of Al Jazeera English and the BBC", *Journal of Arab & Muslim Media Research*, Volume 4, Issue 2-3, p. 223 – 235. https://doi.org/10.1386/jammr.4.2-3.223_1.

- Gitlin, T. (1980). *The Whole World Is Watching: Mass Media in the Making and Unmaking of the New Left*. Berkeley: University of California Press.
- Gupta, A., Li, H., Farnoush, A. ve Jiang W. (2022). "Understanding patterns of COVID infodemic: A systematic and pragmatic approach to curb fake news". *Journal of business research* 140: 670–683. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.11.032>.
- Hale, T., Angrist N., Goldszmidt, R., Kira, B., Petherick, A., Phillips, T. Webster, S. Cameron-Blake, E., Hallas, L., Majumdar, S. ve Tatlow, H. (2021). "A global panel database of pandemic policies (Oxford COVID-19 Government Response Tracker)". *Nature Human Behaviour* 5(4): 529–538. 10.1038/s41562-021-01079-8.
- Hart, P. S., Chinn, S. ve Soroka, S. (2020). "Politicization and Polarization in COVID-19 News Coverage," *Science Communication*. 42, no. 5, 679–697. <https://doi.org/10.1177/1075547020950735>.
- Hubner, A. (2021). "How Did We Get Here? A Framing and Source Analysis of Early COVID-19 Media Coverage." *Communication Research Reports* 38:2, 112-120, DOI: 10.1080/08824096.2021.189411.
- Iyengar, S. (1991). *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*. Chicago: Chicago University Press.
- Kaya-İlhan, Ç. ve Büyükçelikok, T. Ö. (2022). "Covid-19 ve Medyada Dijitalleşme Etkisi: Ana Haber Bültenlerinde Sağlık Haberleri, Whatsapp İhbar Hattı ve Online Röportaj Kullanımı Üzerine Bir İnceleme". *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* (12), 33-49. <https://doi.org/10.21733/ibad.941028>.
- Kinder, D. R. (2007). "Curmudgeonly Advice". *Journal of Communication* 57, 155, 162. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00335.x>.
- Kuyucu, M. (2021). "Medyanın Haber Verme İşlevi ve Covid-19 Virüsü: Gençler Korona Pandemisinde Medyanın Haber Verme Fonksiyonunu Nasıl Kullandı?". *The Journal of Academic Social Science Studies*. DOI: 10.29228/JASSS.46698.
- Lasisi, M. I. ve Oyedele, O. J. (2021). "Comparing Coronavirus Online Searching and Media Reporting Alignment Or Disconnect? A Big Data Analysis Of Media Reportage and Public Information Seeking in Nigeria." In Pollock, John Crothers ve Vakoch, Douglas A. (Eds.). *COVID-19 in International Media: Global Pandemic Perspectives* (ss. 65-79). Londra ve New York: Routledge.
- Lin, C. A. (2021). "Exploring the COVID-19 Social Media Infodemic: Health Communication Challenges and Opportunities." In Pollock, John Crothers ve Vakoch, Douglas A. (Eds.). *COVID-19 in International Media: Global Pandemic Perspectives*, (ss. 196-210). Londra ve New York: Routledge.
- Maloney, E. K., White, A. J., Samuel, L., Boehm M. ve Bleakley, A. (2024). "COVID-19 coverage from six network and cable news sources in the United States: Representation of misinformation, correction, and portrayals of severity". *Public Understanding of Science* 2024 Jan;33(1):58-72. doi: 10.1177/09636625231179588.
- Mach K. J., Reyes, R. S., Pentz, B., Taylor, J., Costa, C. A., Cruz, S. G., Thomas, K. E., Arnott, J. C., Donald, R., Jagannathan, K., Kirchhoff, C. J., Rosella, L. C. ve Klenk, N. (2021). "News media coverage of COVID-19 public health and policy information".

- Humanities and Social Sciences Communications* 8(1). <https://doi.org/10.1057/s41599-021-00900-z>.
- Medyafaresi. (2020). *Reyting*. Erişim tarihi: 15 Aralık 2020. <https://www.medyafaresi.com/reyting>.
- Miconi, A., Pezzano, S. ve Risi, E. (2023). “Framing pandemic news. Empirical research on Covid-19 representation in the Italian TV news”. *Iluminace*, 35(1), 65-90. doi: 10.58193/ilu.1752.
- Morani, M., Cushion S. ve Soo N. (2022). “Expert voices in the news reporting of the coronavirus pandemic: A study of UK television news bulletins and their audiences”. *Journalism*. 2022 Dec;23(12):2513-2532. doi: 10.1177/14648849221127629.
- Neuman, W. R., Just, M. R. ve Crigler, A. N. (1992). *Common Knowledge: News and the Construction Ofpolitical Meaning*. Chicago: University of Chicago Press.
- Newman, N., Fletcher, R., Schulz, A., Andı, S. ve Nielsen, R., K. (2020). *Reuters Institute Digital News Report 2020*. Reuters Institute for the Study of Journalism.
- Ng, R. ve Tan Y. W. (2021). “Diversity of COVID-19 news media coverage across 17 countries: The influence of cultural values, government stringency and pandemic severity”. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 18(22): 11768. doi: 10.3390/ijerph182211768.
- Özer, Ö. (2012). “Çerçeveleme Çözümlemesi”. İçinde Özer, Ö. (ed.). *Haberin Doğası Gazetecilikte İdealler ve Sorunlar*, (ss. 19-42). Konya: Literatürk Academia.
- Pieri, E. (2019). “Media Framing and the Threat of Global Pandemics: The Ebola Crisis in UK Media and Policy Response.” *Sociological Research Online* 24(1) 73–92. <https://doi.org/10.1177/1360780418811966>.
- Pollock, J. C. (2021). “COVID-19 in Global Media: Questions and Challenges for Health Communication”. In Pollock, John Crothers ve Vakoch, Douglas A. (Eds.). *COVID-19 in International Media: Global Pandemic Perspectives*, (ss. xxi-xxii). Londra ve New York: Routledge.
- Semetko, H. A. ve Valkenburg, P. M. (2000). “Framing European politics: A content analysis of press and television news”. *J. Commun.*, 50, 93–109, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x>.
- Shih, T., Wijaya, R. ve Brossard, D. (2008) Media Coverage of Public Health Epidemics: Linking Framing and Issue Attention Cycle Toward an Integrated Theory of Print News Coverage of Epidemics. *Mass Communication and Society*, 11, 141-160.
- Tait, M. E., Bogucki, C., Baum, L., Fowler, E. F., Niederdeppe, J. ve Gollust, S. E. (2023). “News Media Coverage of Childcare: How U.S. Local TV News Framed the Problem Before and During the Early Stage of the COVID-19 Pandemic”. *J Child Fam Stud* 32, 1617–1626 (2023). <https://doi.org/10.1007/s10826-023-02573-5>.
- Tuchman, G. (1978). *Making News, A Study in The Construction Of Reality*. New York: Knopf.
- Villena-Alarcón, E. ve Caballero-Galeote, L. (2020). “COVID-19 media coverage in Spanish public TV.” *Tripodos*, 2, no. 47, 103–125. DOI: 10.51698/tripodos.2020.47p103-126.

- Vreese, C. H. D. (2010). “Framing the Economy Effects of Journalistic News Frames”, In D’Angelo, Paul ve Kuypers, Jim A. (Eds.) *Doing News Framing Analysis: Empirical and Theoretical Perspectives* (ss. 187-214). New York: Routledge.
- Vobič, I. (2023). “It’s Not as Neat Television Like Before The Epidemic”: Analysing the Visuality of Television Journalism During the Covid-19 Crisis. *Journalism Practice*, 18(1), 27–47. <https://doi.org/10.1080/17512786.2023.2246439>.
- Wirz, C. D., Shao A., Bao, L., Howell, E. L., Monroe, H. ve Chen K. (2021). “Media systems and attention cycles: Volume and topics of news coverage on COVID-19 in the United States and China”. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 99(4): 1048–1071. <https://doi.org/10.1177/10776990211049455>.
- WHO. (2020). *Listings of WHO’s response to COVID-19*. Erişim tarihi 5 Şubat 2025. <https://www.who.int/news/item/29-06-2020-covidtimeline>.
- Xi, Y., Chen, A. ve Ng, A. (2021). “Conditional transparency: Differentiated news framings of COVID-19 severity in the pre-crisis stage in China”. *PLoS ONE*. 16(5): e0252062. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0252062>.